

УДК 371.315.741

Вовк Лариса Валентинівна,

старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти
ООІУВ, м. Одеса

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИЛУЕТНОЇ ФОРМИ В АПЛІКАЦІЇ

Автор статті на основі методики Т. Калініної розробила прийоми динамічної трансформації силуетної форми в аплікації. На прикладах ігор-вправ для молодших школярів демонструється процес створення художнього образу: прості маніпуляції (прикладання, накладання, зближення, віддалення) з паперовими формами «народжують» в учнів асоціації й допомагають їм впізнавати в утвореному силуеті предмети, об'єкти навколишнього світу; домальовування форм лініями, штрихами деталізує зображення, надає йому виразності й дозволяє говорити про художній образ.

Такі прийоми сприяють засвоєнню учнями засобів образотворчої виразності й самостійному опануванню способів зображення в аплікації для відтворення різних тем і сюжетів.

Ключові слова: трансформація силуетної форми, аплікація, молодші школярі, засоби образотворчого мистецтва.

Проблема зображальної діяльності дітей цікавила дослідників ще кілька століть тому й водночас актуалізується сучасними зарубіжними й вітчизняними фахівцями. Важливість уміння малювати для розвитку кожної дитини і прогресу всієї держави підкреслював свого часу ще Д. Дідро, який зазначав, що тільки та країна перевершить досягнення всіх інших у мистецтвах, науках і ремеслах, де вчитимуть малювати так само старанно, як вчать писати.

Цінні висновки є в працях науковців початку й середини ХХ ст., в яких досліджувалися: особливості дитячого малюнка (Л. Ортанський, К. Лепілов, В. Бехтерев, А. Бакушинський та ін.), психологічні закономірності дитячої образотворчості (Б. Теплов, Л. Виго-тський, В. Кирієнко, Є. Ігнат'єв, В. Мухі-

на, М. Подд'яков та ін.), методика навчання дітей образотворчої діяльності (Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, З. Ліштван, Т. Комарова, Н. Халезова та ін.). Сучасні педагогічні технології навчання школярів образотворчого мистецтва в Україні розробляють О. Бабченко, О. Калініченко, С. Коновець, О. Колоянова, Л. Любарська, Л. Масол, М. Резніченко, В. Ружицький та ін. Однак проблема є настільки багатоаспектною, що потребує подальших досліджень. Постає необхідність в умовах сучасного навчально-виховного процесу в початковій школі, де навчання мистецтва обмежено часовим інтервалом, забезпечити опанування учнями мистецьких компетентностей і розкрити творчі здібності дитини, її творчу індивідуальність, пробудити естетичні почуття. В умовах одного уроку вчителів цього досягну-

ти вкрай важко. Тому постають питання: Як і коли навчати техніці зображення? Які закони і прийоми вивчати раніше, а які згодом? Яким чином навчати образотворчої грамоти, щоб «знання і почуття сплелися в одне ціле» (Я. Ционглінський), щоб, зображаючи, дитина «неминуче привчалася по-новому, набагато гостріше й точніше бачити речі, відчувати їх» (Б. Теплов), щоб зразок, педагогічний малюнок не притлумлював творчість, а створене зображення було б вираженням внутрішнього переживання, настрою, стану? Отже, **метою статті** є виокремлення прийомів, які дозволяють молодшим школярам засвоїти способи зображення навколишнього світу й водночас у процесі творення художнього образу розвивати індивідуальну творчість.

У молодшому шкільному віці діти прагнуть зображати навколишній світ і активні у своїх образотворчих діях. Для образотворчої діяльності їм необхідно оволодіти певними способами, прийомами, які полегшують художній процес, допомагають виразити бажане й водночас стають фундаментом для творчості. Проте важливо, щоб учитель не зосереджувався лише на технологічному процесі (яким чином, з чого, в якій послідовності, в який спосіб) створення того чи іншого зображення, керуючись програмою з обов'язковим переліком завдань і конкретних навичок. Головне – надихнути на творчість, допомогти відтворити дійсність у художніх образах, адже мистецтво поза художнім образом не існує. Художник К. Юон порівняв художність із потужною енергією: «Дія художності на людей схожа на дію світла, що враз перетворює їхню свідомість... Художнє те, що іскриться живим виразом, що подано образно-поетично...» [3, с. 24]. Тож, на нашу думку, щоб навчити дітей створювати художні образи, слід спочатку наповнювати їх мистецькими враженнями й пошуками засобів виразності, тоді вони будуть відчувати й розуміти, як зміна форми чи кольору впливає на характер художнього образу, як цей образ міняється з використанням того чи іншого художнього (і не лише) матеріалу, як вплинуть на його сприйняття ті чи інші деталі композиції, її будова тощо. Опанування художніх технік,

прийомів зображення і нових художніх матеріалів поза наголосом на їх художній виразності, тобто поза тим, яким чином вони допоможуть юному художникові передати власні почуття, створити переконливий художній образ, зміщує творчу діяльність у бік ремісництва.

Відомо, що кожен вид мистецтва має як спільну для всіх видів мистецтва, так і лише йому притаманну мову або інакше – засоби образотворення. В образотворчому мистецтві такими насамперед є колір, форма, композиція, простір. Саме їх опановують учні під час малювання, аплікації, ліплення. Однак відображена в малюнках учнів модель світу відзначається схематичністю, що на цьому етапі зображувальної діяльності є безумовною перевагою, оскільки знімає скутість, страх зобразити щось «не так»; привабливим стає сам процес, можливість використати зображення для «візуалізації власного розуміння світу», потреба в якій притаманна всім дітям і є генетично обумовленою [2, с.77–78]. Але разом із бажанням зобразити світ у молодшого школяра виникає питання, адресоване вчителю: «Як це зробити?» Одним із розповсюджених варіантів у практиці навчання образотворчого мистецтва є демонстрація зображення, виконаного безпосередньо рукою дорослого або ж наведеного на навчальному плакаті чи в підручнику. Якщо зображення вдало копіюється, то залишається в пам'яті й закріплюється на рівні шаблону. Однак важливо поступово виходити за межі зразка і стимулювати вихованця розвиватися далі. Отже, складні питання: як демонструвати, як навчати, як пояснювати, щоб не нав'язувати правила, закони, щоб слідування рекомендаціям не стало для учня непосильною ношею, що затьмарює яскравість задуму, перетворює творчий пошук у холодну, раціонально усвідомлену дію за певним алгоритмом. Головне – включити учнів у діалог з митцем так, щоб «запустити» механізм їхніх власних переживань і допомогти «відкрити автора в собі, автора переживання, що відрізняється від інших» [2, с. 80]. Вважаємо це надзавданням шкільного мистецького курсу. Адже школа – загальноосвітня, а її випускники, звісно, не художники; проте маємо виховати

людину культури, глядача і слухача, щоб сприйняті й створені художні образи «збагатили погляд дитини на світ новими значеннями», «розкрили можливість іншого, не побутового бачення світу» [2, с. 81].

Серед існуючих зарубіжних і вітчизняних методик, технологій у сфері навчання образотворчого мистецтва, згадаємо методику Т. Калініної [2], яка може використовуватися в навчанні дошкільників, школярів та навіть дорослих. У її основі – комбінаторні дії вихованців із засобами образотворення, такі собі художні експерименти з формою, кольором та ін., які не мають на меті створення конкретного зображення, а спонукають до пробудження й розвитку асоціативного мислення, що відбувається, коли дитина починає розпізнавати утворений нею художній образ. Численні образи виникають внаслідок маніпуляцій із папером, фарбами та ін. матеріалами, – будь-який поворот шматочка паперу чи додатковий штрих олівця народжує щоразу новий образ, який прочитується дитиною. Запропоновані вправи з художніми засобами сприймаються учнями, як цікава гра чи творче завдання, адже діти, начебто граючись, складають, наприклад, із паперових форм зображення різних предметів чи живих істот; їхня увага зосереджена на процесі, а не на результаті, який радує дітей несподіваною появою – виникає впізнаваний нею самою й іншими людьми художній образ. У такому навчанні-грі зникає необхідність численних коментарів і нотаток учителя, учні майже самостійно відкривають для себе виразність тих чи інших художніх засобів, знання приходять не як результат пояснень, а через власну художню практику.

Дана методика привернула нашу увагу можливістю використати окремі її положення у практиці навчання образотворчого мистецтва в початковій школі, що вимагає від учителя оновлення традиційних і постійних пошуків нових методичних прийомів. Зауважимо, що практика багатогодинних сеансів малювання з натури (як основний метод навчання зображення форми в спеціалізованих навчальних закладах художнього профілю) не може бути використана в ЗНЗ з багатьох причин:

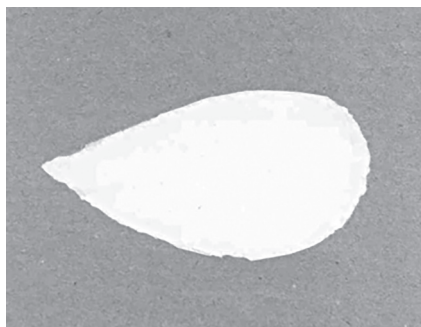
брак часу на уроці, різна мета й завдання уроків у цих установах, різний рівень знань і умінь тощо. Непродуктивними в сюжетному малюванні вбачаємо й запозичені з академічної методики елементи так званої «побудови зображення». Без тривалого спостереження й аналізу форми, чого неможливо досягнути в сьогоденних умовах викладання мистецтва у школі, всілякі побудови перетворюються на схоластичні схеми, нудні й не цікаві учням. Отже, виходячи з означеної вище ідеї впізнавання зображення за асоціацією, у своїй педагогічній практиці роботи з молодшими школярами розробили методику роботи з простими формами (зокрема з такого матеріалу, як папір), у основі якої лежать ігри-вправи, де основним технічним прийомом є маніпулювання вихованців паперовою формою (формами). Чому – саме формою? А тому що все, що зображується, – предмети побуту, рослини, живі істоти, будівлі – має певну форму; безумовно, важливими є колір і розмір, проте форма все ж є головною в процесі ідентифікації й упізнавання об'єктів, а округлення й замикання лінії в коло (як найперша форма, що з'являється на аркуші перед дитиною внаслідок її маніпуляцій з олівцем) є в ранньому віці одним із важливих етапів розвитку її зображувальної діяльності (етап формоутворення). Створити малюнок – означає наповнити його зображеннями форм. Слід зважати також на наступне: часто вчителі й учні розуміють під зображенням предмета певну схожість з ним, – проте ще Арістотель наголошував: у мистецтві не створюється двійник навколишнього світу, а відбувається його переосмислення. Якщо педагоги ставляться до створення учнями малюнків, об'ємних зображень з паперу чи виробів із глини як до художнього процесу, то не варто понадувати всі намагаються навчити їх зображати предмет «як живий», адже авторська зміна форми, її легка деформація є в мистецтві одним із художніх прийомів підсилення виразності образу.

Пропоновану методику доцільно застосовувати в початковій школі з першого класу, оскільки вона не вимагає спеціальних художніх навичок. Головне – включити дітей у художню гру, спону-

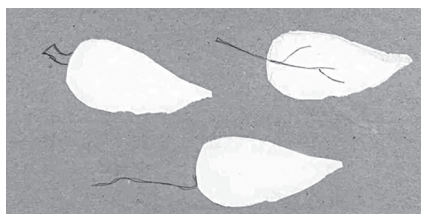
каючи їх із задоволенням вправлятися з художніми матеріалами – шматочками паперу, картону, тканини різних форм, товщини, кольору, фактури тощо, прикладати їх одне до одного, конструювати з них, роздивлятися й бачити, розмірковувати, на що чи на кого це схоже...

Викладемо нижче основні методичні прийоми й приклади ігор-вправ, які можливо застосовувати на уроках образотворчого мистецтва незалежно від теми уроку, а творчий учитель зможе придумати безліч своїх вправ і завдань для розвитку в учнів навичок формоутворення.

Отже, білий аркуш певної форми (вирізаної чи утвореної обриванням країв) педагог вмочує у воду і, струснувши краплини, прикладає до класної дошки. Біла пляма на темному тлі дошки привертає увагу вихованців, вони починають мимоволі роздивлятися її, спостерігати за діями педагога і, як правило, активно реагують на запитання: «Придивіться, щось вам це нагадує?» (мал. 1). Розпочинається жвавий процес висловлення своїх асоціацій. Коли активність учнів спадає, педагог поживляє дискусію наступним запитанням: «Пофантазуйте: якщо трохи домалювати, на що вийде схожим це зображення?» (мал. 2). Це стимулює молодших

Мал. 1

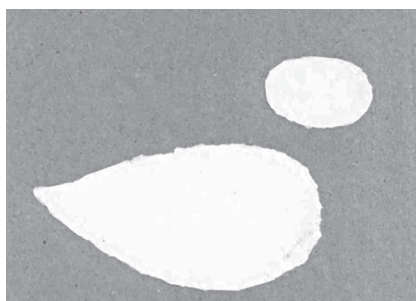

Мал. 2

школярів висловлюватися, наприклад: «Це нагадує мишку, якщо додати хвостик», «Схоже на перчинку», «На листочок, якщо додати хвостик і прожилки».

На підтвердження висловлених дітьми варіантів учитель до силуетної плями на дошці мокрим пензлем чи крейдою швидко домалює лінії різної товщини й довжини (хвостик миші, листочка, перчинки).

Наступним етапом стає додавання до вже знайомої форми нової: «А якщо ось тут додати заокруглену – подібну до овалу – форму?» (мал. 3).

Мал. 3

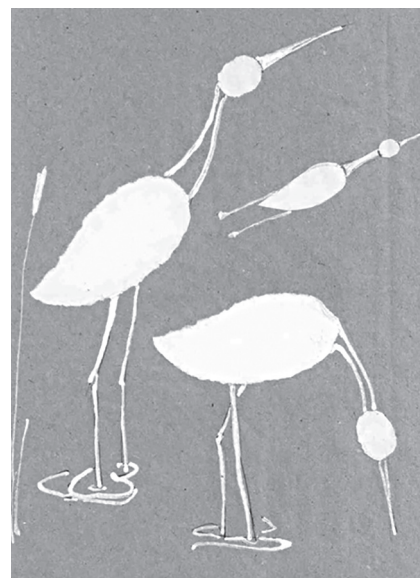

Мал. 4

Потім одним мазком пензля чи крейдою додається лінія, подібна до довгої ший. Учні одразу ж помічають схожість із качкою. Якщо ж під уявною качкою провести одну-дві хвилясті лінії, «качка» попливе то в один бік, то в інший (розвертаємо пляму в інший бік, адже її можна відліпити від дошки). Гра продовжується наступним запитанням: «А якщо нашу базову форму розташувати майже вертикально, а меншу овальну форму (голову качки) посунути вище від уявного тулуба?» Якщо учні ще не впізнали

лелеку, учитель може загострити їхнє сприймання допоміжними запитаннями й домалювати кілька ліній: «Спробуймо додати довгий дзьоб і шию» (мал. 4). «Лелека!» – задоволено стверджують діти. Так біла паперова форма на очах молодших школярів легко змінюється, трансформується в різні предмети, перетворюється на тварин та інших істот, – у цьому дійстві присутній ефект мультиплікації. Як бачимо, нове знання завоюється швидко завдяки динамічній демонстрації матеріалу з мінімальним поясненням учителя й елементам гри.

За допомогою вказаних технологічних прийомів учитель може на уроках розігрувати справжні вистави-дійства, демонструючи інші прийоми зміни форми й утворення нових зображень – більш складних, оскільки змочений цупкий папір легко переміщувати. У такий спосіб сприймання й уява школярів розвиватиметься, що допоможе їм створювати власні художні образи. Педагог може вдатися до іншого прийому – уже не учні фантазують й називають побачені образи, а вчитель розповідає й називає зображувану істоту та її дії, підкріплює слово трансформацією паперової форми, домалює крейдою деталі образу на дошці. Учитель: «Ось лелека прилетів на болото. Ноги вгрузли, шия витяглася, голова вниз, зараз схопить

Мал. 5

жабку» (мал. 5); для більшої схожості можна ледь намітити очеретину). «Піймав і полетів. Тулуб, ноги, шия, дзьоб витягнулись у довжину». (З клаптиків паперу утворюється відповідна форма).

Мал. 6

Мал. 7

Розповідь продовжується: «А ось тулуб згорбився, голівка, крильця неначе обвисли, похилилися» (мал. 6).

Вчителю варто залучати учнів до міркувань – методикою передбачено запитання пошукового характеру: «Що відбувається з птахом? Аргументуйте, чому ви так вирішили?» Учні можуть припустити, що птахові сумно. Важливо, щоб педагог стимулював дітей проявити ті ж емоції й почуття, помічені ними у птаха, й допоміг їм відтворити їх: «Уявіть, що вам також сумно, як і птахові. Спробуйте передати стан птаха своєю позою». Учні, як правило, стоячи нахилиють голову, опускають плечі, горбляться, вираз обличчя стає зажуреним. Педагог доповнює: «Так... Сили ніби залишають нас, ноги не тримають. Ми – наче зів'яла квітка, у якої листя обвисло, голівка нахилилась, вона знесилена без води». Такі пантомімічні вправи, етюди виявля-

ються надзвичайно корисними, оскільки дозволяють учням глибше зануритися у стан персонажа, відчутти його емоції й переживання, а потім відтворити їх у художній роботі. Крім цього, вправи є чудовою фізкультхвилиною, бо розвантажують дітей.

Наступним кроком у нашій методиці є завдання підібрати слова, що характеризують птаха (мал. 7): сумний, нещасний, кволий, слабкий, понурий та ін. Молодші школярі розмірковують: що з ним могло статися, у чому причина такого його стану? (Він голодний, хворий, самотній, покинутий). Ще одним завданням стає пантомімічна вправа «Показати ходу лелеки»: як він рухається в такому стані: марширує, підстрибує, пружинить? Школярі дійшли висновку, що ходу птаха характеризують такі слова: плентається, плететься, ледь ноги тягне, човгає.

Наступним важливим кроком стає практична художня діяльність самих учнів, які можуть індивідуально трансформувати надані їм форми. Зацікавить дітей створення зображення з однієї або кількох форм (кожна може бути одного кольору чи різнокольоровою) – прикладаючи їх до темного аркуша, вони зможуть домальовувати крейдами (восковими чи звичайними) лінії, штрихи. Потрібно зазначити, що даний вид роботи потребує обов'язкового спілкування з учнем про предмет його зображення, але для цього може не вистачати часу на уроці. Тому варто запропону-

Мал. 8

Мал. 9

вати учням обов'язково зазначати назви своїх робіт, а на зворотному боці аркуша кількома реченнями описати створений художній образ: що почуває, де перебуває, про що думає, що робить тощо.

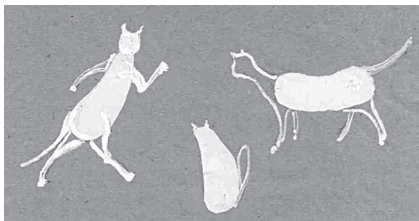
Наведемо ще кілька прикладів роботи з силуетною формою. Перед нами – форма, що нагадує квасолину. Для розгляду учнями її можна розташувати в будь-який спосіб: випуклим боком угору або вниз, розмістити вертикально (мал. 8).

Важливо, щоб учитель не намагався одразу подати свої варіанти зображень, а спонукав учнів зробити це самостійно та «відшукати» у «квасолині» зображення когось або чогось. Адже якщо педагог спочатку перетворить на їхніх очах форму на певний образ і школярі впізнають, наприклад, якусь тварину, це може зашкодити їм «розгледіти» у формі щось інше. Домальовувати форму вчителю доцільно тільки після того, як учні назвуть багато власних варіантів зображення. На мал. 9 добре видно, як декілька ліній педагога легко утворюють образ; вважаємо, що не слід детально домальовувати форму – домалює уява: ось котик, а ось лама чи сайгак лежить, відпочиває.

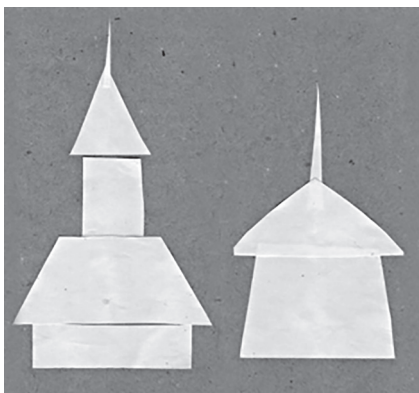
Цікавим завданням, що урізноманітнює процес, є спроба побачити один і той же персонаж у різних ракурсах, розгледіти у формах-«квасолинках» різні пози, рухи. Ось що з кота може вийти: кіт чекає, кіт злякався, кіт спостерігає (мал. 10).

Так само, складання простих геометричних форм дозволяє утворювати будівлі, «оживляти» їх (мал. 11).

Для педагога головне – допомогти учням «схопити» найхарактерніші риси образу, те, що легко впізнається, і показати, як це можна передати за допомогою засобів художньої виразності; тоді учні у звичайній лінії, крапці побачать величезні можливості й упевняться у своїх силах – адже вони, опанувавши такі засоби, зможуть легко створити художні образи. Цінним є зосередження уваги учнів на характері утвореного образу та розуміння того, що в кожного – свій художній образ. Так унеможливується копіювання, просте відтворення зразка, адже кіт у кожного учня

Мал. 10

Мал. 11

буде свій, зі своїм характером, звичками й настроєм. У цьому – справжній художній процес, процес створення художнього образу.

Наша практична діяльність з учнями молодших класів підтвердила важливість спілкування з дітьми в ході трансформацій форми: у створенні зображення завжди необхідним є авторський коментар, коли слово йде за зображенням і «піднімає на поверхню» асоціацію учня щодо утвореного ним. Наведемо приклади учнівських зображень (тема – птахи) і їхніх коментарів: «Йде і пишається, задається» (мал. 12), «Тупцює розмірковуючи» (мал. 13); «Бідолашний, він нічий, худий і злий» – про kota (мал. 14) і «Панькана» – про кішечку (мал. 15).

Отже, подібні ігри-вправи активізують дитячу уяву, розвивають образно-асоціативне мислення, збагачують мову й розширюють словниковий запас молодших школярів, завдяки чому їхні висловлювання набувають виразності; з'являється глибше розуміння художнього образу, який народжується в результаті індивідуальних зусиль учня. У цьому його цінність, адже він не є про-

стим зліпком учительського зразка, не привчає учня сліпо копіювати, спрямовувати всю увагу на досягнення подібності. Як зазначають фахівці, самостійні відкриття художньої виразності певних засобів дають змогу отримувати щоразу не окремий результат, а спосіб, яким можна користуватися в подальшому, «даючи відчуття свободи у виборі тем і сюжетів, відчуття творчого злету» [1].

На користь методики, в основі якої лежить спрощений динамічний показ можливих зображень видимої форми, говорить необхідність розвитку процесів сприймання у молодшому шкільному віці. Вивчаючи процеси сприйман-

Мал. 12

Мал. 13

Мал. 14

Мал. 15

ня, психологи дійшли висновку, що така навичка, як упізнавання об'єктів за окремими виділеними ознаками, набувається завдяки наявності попередніх установок і досвіду. Людина здатна досить легко упізнати навіть сильно змінені форми, ідентифікуючи їх за накопиченими у «файлах» пам'яті образами. Тож, вважаємо, що важливо систематично поповнювати ці «файли» враженнями; а організація спостережень, перегляд значної кількості зображень у вигляді світлин, репродукцій тощо мають стати нормою на уроках образотворчого мистецтва, створюючи стан «надивленості» (за аналогією з «начитаністю»). І, безумовно, процес сприйняття також має бути художнім, що досягається доповненням до інтерпретації побаченого дітьми, а не тривалим монологом учителя.

Таким чином, робота із силуетним зображенням поєднує основний метод – гру-трансформацію з художнім матеріалом (яку здійснює вчитель, а надалі – самостійно учні) – з фасилітованою бесідою, вправами на пошук ознак (які характеризують художній образ), пантомімою. Усі ці методи допомагають молодшим школярам утворювати нові форми, розпізнавати їх, бачити в них художні образи, домальовувати їх, проникати в настрій «персонажа», відчувати

його та відтворювати тілом (жестами, позою, ходом, рухами), а їх подальша розробка є предметом наступних досліджень цієї проблеми.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Иванова О. Л., Васильева И. И. Выразительные возможности цвета. Желтый, синий, красный [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://setilab.ru/modules/article/trackback.php/191>
2. Перші успіхи в малюванні [Текст] : Заняття з дітьми дошкіль. та молодшого шкільного віку / Т. Калініна. – Київ : Видавничий дім «Шкільний світ» : Видавництво Л. Галіцина, 2006. – 112 с. – (Б-ка «Шк. Світу»).
3. Юон К. Ф. Об искусстве. – Москва, Советский художник, 1959. – Т. 1. – 384 с., Т. II. – 285.

REFERENCES

1. Ivanova, O. L., & Vasileva, I. I. (n.d.). *Vyrazitelnye vozmozhnosti tsveta. Zheltyi, sinii, krasnyi* [Expressive capabilities of colour. Yellow, blue, red]. Retrieved from <http://setilab.ru/modules/article/trackback.php/191>
2. Kalinina, T. (2006). *Pershi uspikhy v maliuvanni* [The first successes in drawing]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Shkilnyi svit» : Vydavnytstvo L. Halitsyna.
3. Yuon, K. F. (1959). *Ob iskusstve* [About art]. Moscow: Sovetskii khudozhnik.

Стаття надійшла до редакції 21. 04. 2016 р.

УДК 373.1.02: 372.8

Караченцева Олена Володимирівна,

майстер виробничого навчання КЗ «Малобілозерська спеціалізована школа-інтернат II–III ступенів «Дивосвіт» Запорізької обласної ради

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ВИГОТОВЛЕННЯ ГЛИНЯНОЇ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ

У статті актуалізується потреба відродження традицій виготовлення народної іграшки, обґрунтовується важливість даного виду образотворчої діяльності учнів для їхнього особистісного, культурного й художнього розвитку. Виокремлено особливості змісту навчання ліплення учнів 5-х класів, основні прийоми та способи роботи з глиною. На прикладі виготовлення з учнями народної іграшки-свищика автор розкриває технологічні прийоми та конкретизує їх описом і фотоматеріалами, надає методичні поради, корисні для педагогів образотворчого мистецтва, керівників гуртків.

Ключові слова: народна іграшка, учні 5-х класів, ліплення з глини.

Кожна людина, незалежно від віку та професії, хоч де б вона жила – у міській багатоповерхівці чи затишній сільській хаті, – пам'ятає іграшки свого дитинства. Іграшки є яскравими і самобутніми зразками національної культури, в яких кожний народ через митців-самородків чи професійних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва передає з покоління в покоління традиції, обряди, ремесла.

Іграшка асоціюється насамперед з грою – в народі її називали по-різному: цявчка, лялька, цяцянка, виграшка, забавка. Однак гра для дитини є не тільки розвагою і різновидом дозвілля, це її справжнє, теперішнє життя, пізнання світу, розвиток усіх сфер і соціалізація – становлення як особистості, досягнення особистісної зрілості. Тому іграшці надають важливої ролі: А. Макаренко називав іграшку «матеріальною основою» гри, а Ю. Аркін наголошував, що іграшка є «життєвим нервом» гри.

Народна іграшка є атрибутом не тільки дошкільного дитинства, вона супроводжує людину протягом її життя – більше, звичайно, у молодшому віці. Однак іграшка завжди пов'язана з традиціями середовища проживання родини, в якій зростає дитина, з її оточенням, працею і відпочинком дорослих. Тож через народну іграшку діти набували уявлень про життя, працю, мистецтво, красу. В сучасних умовах соціально-економічних трансформацій в українському суспільстві вважаємо надзвичайно важливим привертати дітей до традицій українського народу через цікаві й доступні їхньому віку форми мистецького навчання й виховання у школі – виготовлення іграшок із глини, що сприяє відродженню традицій народного декоративного мистецтва, розвиває їхню художню творчість.

Значення народної іграшки в системі матеріальної та духовної культури суспільства досліджували М. Ки-

ященко, О. Постнікова, Л. Столович. Генезис та основні етапи розвитку народної іграшки розкрито в історико-мистецтвознавчих дослідженнях М. Бартрама, А. Бакушинського, О. Бенуа, Г. Блинова, В. Василенко, М. Грушевського, І. Макарової, О. Найдена, М. Некрасової, Т. Перевезенцевої та ін. Сучасні науковці О. Батухтіна, Н. Заглада, Л. Івахненко, С. Кулачківська, Т. Саківич, Є. Саявко розглядають народну іграшку як засіб формування національної культури та моральних якостей дітей. У роботах Н. Буркіної, М. Гутнікової, А. Грибовської, Л. Данішевської, М. Кириченко, Ю. Максимова, І. Сидорук акцентується увага на народній іграшці як вагомому засобі духовного відродження та естетичного виховання школярів.

Метою статті є огляд особливостей роботи педагога на уроках ліплення з учнями 5-х класів з метою відродження серед школярів традицій виготов-